

Bemanningsleden poseren tijdens de eerste expeditie van de *Willem Barendsz* bij een dode foetus van een geschoten blauwe vinvis.

Foto afkomstig uit *De laatste traan*, Walburg Pers, ISBN 9057308444

vangst garanderen.

De eerste expeditie van de Willem Barendsz was succesvol. Toen op 4 april het vangstseizoen van vier maanden afliep waren 778 dieren geschoten, waarvan 770 verwerkt, staat te lezen in *De laatste traan*. De productie van 12 duizend ton traan stemde tot tevredenheid. Vlees, organen en beenderen gingen op de eerste reizen overboord.

De expedities leverden zoveel vetten dat in 1951 werd begonnen met de bouw van een nieuw, verbeterd schip. De Willem Barendsz II was in 1955 gereed en had twee keer zoveel capaciteit voor traan, kon twee walvissen tegelijk verwerken en kon aan boord walvisvlees omzetten in vleesmeel. Het aantal vangschepen of jagers werd uitgebreid naar achttien.

Maar de walvispopulatie nam steeds verder af. Juist toen het tweede schip in de vaart ging, verlaagde de IWC het vangstquotum voor Nederland. Nederland stapte uit de IWC en zegde het walvisverdrag op. 'Een belangrijke oorzaak was onvrede in Nederlandse walvisvaartkringen over de geringe vangstquota die ons land kreeg', vertelt Schokkenbroek. 'Overigens is men er niet in geslaagd ook maar één keer dat quotum te halen. Het effect voor de IWC was gering, voor Nederland betekende dit dat men de risee van de internationale gemeenschap werd.'

Populatieafname

De NMW was nu vrij om de jacht te beginnen wanneer zij wilde. Maar de vangst viel tegen. 'Er veranderde veel', vertelt oud-walvisvaarder Gransbergen. 'De eerste jaren waren de dikste en grootste vissen geschoten: de blauwe vinvis. In het begin waren er honderden; de laatste jaren zagen we nog maar een handjevol. Daarna stapten we over op de kleinere gewone vinvis,

maar ook daarvan werden er zoveel geschoten dat de expedities uiteindelijk niet meer loonden.'

In 1964 stopte de NMW met walvisvaart en verkocht het quotum aan Japan. De prijs voor traan was sterk gedaald en de walvispopulaties waren te klein geworden. In totaal hadden Nederlandse walvisvaarders in achttien expedities ruim 26 duizend walvissen gevangen. Op de laatste expeditie in 1964 vingen ze geen enkele blauwe vinvis meer.

Volgens Schokkenbroek hadden walvisvaarders in de negentiende eeuw al in de gaten dat populaties afnamen. 'Vaak echter leidde dit niet zozeer tot een reactie van "Ach wat zielig voor die beesten", maar meer tot het inzicht dat men bezig was zichzelf in rap tempo brood uit de mond te stoten. Immers, afname van populaties betekent uiteindelijk dat men niets meer kan vangen.'

'Wij hebben ze allemaal in de pot gestopt en uitgekookt. We schoten er tienduizenden tegelijk'

Voor Gransbergen staat vast dat de walvisjacht debet aan is aan de populatieafname. 'Wij hebben ze allemaal in de pot gestopt en uitgekookt. Men heeft altijd walvissen gejaagd. Maar vroeger schoten ze er eentje per seizoen; wij kwamen met twintig expedities en schoten er tien duizenden tegelijk. Van jaar tot jaar zagen we dat de aantallen terugliepen, maar men viste door zolang het rendabel bleef.'

Gransbergen stopte al eerder dan 1964. 'Ik ben negen keer op expeditie geweest en heb berekend dat ik ruim vijftienhonderd keer heb ge-

zien dat ze een walvis schoten. Ik ben geen jagersman, ik ben van huis uit bakker. De laatste keer jaagden we op potvissen bij Madagaskar. Toen we een paar mannetjes hadden weggeschoten, kwamen de orka's. Ze verscheurden de vrouwtjes en de jongen. De hele zee kleurde vuurrood. Toen ben ik gestopt.'

Enkele jaren geleden is Gransbergen met Russische onderzoekers teruggeweest in het Zuidpoolgebied. 'Je zou denken dat de populatie zich veertig jaar na dato heeft hersteld. Integendeel. Het was bedroevend, we zagen bijna geen blauwe of gewone vinvis.'

'Onze voorouders hebben de Groenlandse walvis op honderd tot honderdvijftig stuks na vrijwel uitgeroeid. De populatie heeft zich niet hersteld en zal zich ook niet herstellen, daarvoor is de populatie te klein', vervolgt de oud-walvisvaarder. Hij vreest dat hetzelfde geldt voor het Zuidpoolgebied. 'Als er iets verdwijnt, dan wordt dat gat in de natuur opgevuld. Er waren een half miljoen walvissen, die eten per kwartier een vrachtwagen vol krill. Er is nu een enorme toename van pinguïns en zeehonden. En de Noren vissen ook op krill voor de zalmkwekerij. Dat is kwalijk, het gaat ten koste van het menu van de walvissen. Het is de vraag of zij zich ooit nog kunnen herstellen.'

Het beeld van de walvisvaart is duidelijk veranderd, en niet alleen bij de oud-walvisvaarder. Ook de publieke opinie sloeg volledig om in amper vijftig jaar tijd. De Texelaars op de Walvis- en Walvisvaartdag zetten zich in december nog volop in om de gestrande bulrug Johanna te redden. Schokkenbroek verklaart de omslag door de verdwenen noodzaak tot walvisvaart, nieuwe wetenschappelijke kennis en de opkomst van milieubewegingen en *whale watch*-organisaties. 'Wat ooit als zeemonster werd gezien veranderde in een enorm troeteldier.'